

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КОРОВІЙ ВАЛЕРІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 336.02.330.342

**ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

SCIENTIA DIFFICILIS SED FRUCTUOSA

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському національному торговельно-економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Чугунов Ігор Якович,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кужелєв Михайло Олександрович,
Університет державної фіскальної служби
України, директор навчально-наукового
інституту фінансів, банківської справи

доктор економічних наук
Радіонов Юрій Денисович,
Рахункова палата Верховної Ради України,
начальник відділу адаптації та імплементації
міжнародних стандартів

доктор економічних наук, професор
Хрущ Ніла Анатоліївна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи
та страхування

Захист відбудеться 21 вересня 2021 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.055.03 у Київському національному торговельно-економічному університеті за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 21, корпус Д, ауд. Д-221.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19.

Автореферат розісланий 20 серпня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Г.В. Кучер

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фінансова політика держави є вагомим інструментом соціально-економічного розвитку країни. Формування та здійснення ефективної державної фінансової політики має важливе місце у забезпеченні дієвого суспільного розвитку. Необхідним є визначення пріоритетів фінансової політики держави та створення умов для економічного зростання. Бюджетно-податкова політика має впливати на розвиток інституційних секторів економіки, підвищення рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. В умовах економічних перетворень доцільним та актуальним є розвиток теоретичних засад формування фінансової політики держави, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі економічного регулювання. На даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин особливого значення набуває необхідність запровадження перспективного бюджетного планування. Важливим є встановлення обґрунтованих співвідношень фінансової архітектури, що забезпечить достатній обсяг фінансових ресурсів для досягнення стійкого економічного розвитку країни. Економічні та соціальні трансформації актуалізують питання розробки методів та інституційних механізмів підвищення ефективності формування і реалізації податкової політики держави. Видатки бюджету здійснюють вагомий вплив як на розвиток відповідних галузей економіки, так і на рівень соціального розвитку держави, тому особливого значення набувають питання раціонального розподілу обмежених бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку. Для підвищення результативності інституційних перетворень економіки, забезпечення позитивної макроекономічної динаміки важливим є подальший розвиток системи управління державними фінансами.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері фінансової політики держави можна назвати праці Ф. Арестіса, Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж. М. Кейнса, П. Кругмана, Р. Масгрейва, А. Парето, К. Рау, Д. Рікарда, Дж. Сакса, П. Самуельсона, А. Сміта, Р. Солоу, Дж. Стігліца, В. Танзі, Дж. Тейлора.

Питанням розробки та реалізації державної фінансової політики присвячені праці вітчизняних вчених: О. Василика, І. Запатріної, С. Качули, Л. Козарезенко, М. Кужелева, В. Лагутіна, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, А. Мазаракі, В. Макогон, В. Опаріна, М. Пасічного, Д. Полозенка, Ю. Радіонова, Л. Сідельникової, В. Федосова, Н. Хрущ, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Разом з тим, необхідним є підвищення дієвості державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни, розвиток інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі суспільного розвитку, підходів до фінансово-бюджетної архітектури як інструменту економічного зростання, формування податкових надходжень, фінансового механізму соціального забезпечення.

Важливим є удосконалення основних засад формування фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням циклічності економіки, положення щодо фінансової глобалізації з урахуванням доцільності посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище. Зазначене свідчить про актуальність і своєчасність дисертаційної роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного торговельно-економічного університету: «Розвиток бюджетної системи України» (номер державної реєстрації 0111U000935); «Управління державними фінансами як складова соціально-економічного розвитку країни» (номер державної реєстрації 0111U000939); «Державні видатки як складова системи бюджетного регулювання економіки» (номер державної реєстрації 0112U000608); «Фінансова політика в умовах економічних перетворень» (номер державної реєстрації 0115U000244); «Трансформація системи державного фінансового регулювання в умовах нестабільності економіки» (номер державної реєстрації 0116U000781); «Стратегія управління державними фінансами в умовах економічних перетворень» (номер державної реєстрації 0117U000505); «Фінансова політика України в умовах інституційної модернізації економіки» (номер державної реєстрації 0118U000129), «Фінансова стратегія суспільного розвитку» (номер державної реєстрації 0118U000047), «Фінансово-бюджетна стратегія економічного зростання» (номер державної реєстрації 0119U100577), автором надано відповідні матеріали та пропозиції щодо формування пріоритетних напрямів фінансової політики держави, удосконалення інституційних підходів до розробки та реалізації бюджетно-податкової політики, підвищення дієвості державної фінансової політики соціально-економічного розвитку країни.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування фінансової політики держави як складової соціально-економічного розвитку країни.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни;
- обґрунтувати основні засади формування фінансової політики держави як інструменту суспільного розвитку;
- визначити інституційний підхід до фінансово-бюджетної архітекτονіки як складової економічного зростання;

- розробити концептуальні засади формування та реалізації основних напрямів фінансового забезпечення соціального розвитку країни;
- розвинути положення до формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери;
- удосконалити підходи до формування податкових надходжень;
- узагальнити та систематизувати підходи до формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою;
- удосконалити положення щодо визначення особливостей розвитку податкової системи;
- розвинути підходи до фінансового механізму соціального забезпечення;
- удосконалити основні засади щодо формування фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням циклічності економіки;
- розвинути положення щодо інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни;
- удосконалити підходи щодо забезпечення інституційних обмежень показника дефіциту бюджету, державного боргу до валового внутрішнього продукту;
- розвинути підходи до пріоритетних напрямів фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням економічної циклічності;
- удосконалити положення щодо фінансової глобалізації з урахуванням доцільності посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище.

Об'єктом дослідження є фінансова політика держави як складова соціально-економічного розвитку країни.

Предметом дослідження є теоретичні засади та механізми формування фінансової політики держави як складової соціально-економічного розвитку країни.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило забезпечити концептуальну єдність дослідження. Діалектичний, системний та структурний методи використано при розкритті економічної сутності державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни. За допомогою порівняльного та факторного методів систематизовано досвід формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Методи аналізу і синтезу, наукового

абстрагування застосовано для визначення пріоритетних напрямів фінансової політики держави.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування і реалізації державної фінансової політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної податкової служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Державної аудиторської служби України, міжнародних фінансових організацій, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

– розкрито економічну сутність державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни в якості сукупності інституційних засад, форм, механізмів та важелів управління фінансовими процесами на макроекономічному рівні відповідно до визначених пріоритетів суспільного розвитку з метою забезпечення динамічної збалансованості фінансової системи, підвищення дієвості державного регулювання економіки, посилення впливу ендогенних чинників на результативність економічних перетворень;

– обґрунтовано основні засади формування фінансової політики держави як інструменту суспільного розвитку, що передбачає застосування ефективних інноваційних підходів до формування державних фінансових ресурсів, підвищення якісного рівня державного фінансово-економічного регулювання, впливу фінансового механізму на економічне зростання з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, перспективного розвитку економіки, дієвого соціального захисту населення;

– визначено інституційний підхід до фінансово-бюджетної архітектури як складової економічного зростання, який ґрунтується на використанні системи адаптивних фіскальних інструментів залежно від стану економічного середовища, ступеня бюджетно-податкової збалансованості, що сприятиме підвищенню рівня результативності функціонування системи управління державними фінансами;

– розроблено концептуальні засади формування та реалізації основних напрямів фінансового забезпечення соціального розвитку країни, що базуються на сукупності суспільно-економічних відносин з урахуванням розвитку інституційної архітектури, фіскальної ефективності фінансово-бюджетної системи, що надасть можливість підвищення рівня добробуту громадян, динамічної макроекономічної рівноваги, ступеня збалансованості бюджетно-податкового середовища;

удосконалено:

– підходи до формування податкових надходжень, враховуючи динаміку економічних та соціально-демографічних показників, інституційні

особливості оподаткування та трансформації механізму адміністрування податків, що надасть можливість підвищити дієвість податкових стимулів економічного розвитку та фіскальну значимість податкових надходжень;

– положення щодо визначення особливостей розвитку податкової системи, враховуючи здійснення державної економічної політики, взаємовідносини між платниками податків і фіскальними органами, що сприятиме посиленню інституційної спроможності податкового регулювання та забезпеченню фіскальної рівноваги;

– основні засади щодо формування фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням циклічності економіки, що надасть можливість підвищити результативність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни;

– підходи щодо забезпечення інституційних обмежень показника дефіциту бюджету, державного боргу до валового внутрішнього продукту, що сприятиме підвищенню рівня боргової безпеки держави, стійкості публічних фінансів;

– положення щодо фінансової глобалізації з урахуванням доцільності посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище, уніфікації фінансових механізмів економічного розвитку;

дістало подальшого розвитку:

– положення до формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери, що передбачають використання відповідних фінансових інструментів відтворювального та стимулюючого характеру у системі державного регулювання;

– узагальнення та систематизація підходів до формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою в умовах економічної рецесії та відновлення економічного зростання, що сприятиме підвищенню якісного рівня інституційного середовища фінансової системи;

– підходи до фінансового механізму соціального забезпечення, соціальної відповідальності, справедливості економічних відносин; підвищення базових державних соціальних стандартів і гарантій з дотриманням принципів системності, транспарентності, результативності;

– положення щодо інституційних засад формування видатків бюджету, як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни, що надасть можливість посилити взаємозв'язок результативних показників бюджетних програм та планів діяльності розпорядників бюджетних коштів;

– підходи до пріоритетних напрямів фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням економічної циклічності, що

спрямовано на забезпечення збалансованості бюджетної системи та посилення адаптивної ефективності бюджетно-податкової політики у системі економічного розвитку.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи, що розкривають сутність формування фінансової політики держави як складова соціально-економічного розвитку країни мають практичне значення для підвищення дієвості державного фінансового регулювання економіки, посилення впливу фінансового механізму на результативність економічних перетворень.

Основні висновки дисертаційної роботи використано Секретаріатом Кабінету Міністрів України при підготовці проєктів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної фінансової політики (довідка від 15.03.2021 р. № 67-75/1-21).

Наукові результати дисертаційної роботи використано Державною казначейською службою України при підготовці проєктів нормативно-правових актів з питань удосконалення бюджетного процесу (довідка від 23.06.2021 р. № 14-06-06/12654).

Положення дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Київського національного торговельно-економічного університету при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінансова політика держави», «Державні фінансова стратегія» (довідка від 14.06.2021 р. № 63).

Особистий внесок здобувача полягає у розкритті фінансової політики держави як складової соціально-економічного розвитку країни. Наукові результати та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення, результати дисертаційного дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях: «Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища» (м. Одеса, 2018 р.); «Економічне зростання та конкурентоспроможність національного господарства» (м. Київ, 2018 р.); «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права» (м. Полтава, 2019 р.); «Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України» (м. Київ, 2019 р.); «Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях» (м. Київ, 2019 р.); «Теорія і практика управління розвитком економіки» (м. Київ, 2019 р.); «Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки» (м. Запоріжжя, 2019 р.); «Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Полтава, 2019 р.); «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку» (м. Миколаїв, 2019 р.); «Стратегії, проблеми та розвиток економічних систем в умовах глобальної нестабільності» (м. Миколаїв, 2020 р.); «Євроінтеграційна перспектива та інвестиційний потенціал

економіки: теорія та практика» (м. Одеса, 2020 р.); «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» (м. Ірпінь, 2020 р.); «Фундаментальні та прикладні наукові дослідження: актуальні питання, досягнення та інновації» (м. Бердянськ, 2020 р.); «Фінансова політика як складова економічного розвитку» (м. Київ, 2020 р.); «Actual problems of science and practice» (Stockholm, Sweden 2020 p.); «Scientific basis of solving of the modern tasks. (Frankfurt am Main, Germany 2020 p.); «Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії» (м. Дніпро, 2020 р.); «Тенденції розвитку економіки у 2020 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (м. Одеса, 2020 р.); «Фінансова система України як складова інституційних перетворень економіки» (м. Київ, 2021 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації опубліковано у 41 наукових працях, у тому числі в трьох монографіях, 19 статтях у наукових фахових виданнях, загальним обсягом 42 друк. арк.

Обсяг та структура роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 440 сторінок. Дисертація містить 14 таблиць, 20 додатків, список використаних джерел включає 412 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі дисертаційної роботи розкрито актуальність теми дослідження, сформульовано його мету та завдання, визначено об'єкт та предмет, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади формування фінансової політики держави» розглянуто сутність і роль фінансової політики держави як складової соціально-економічного розвитку країни, інституційні засади формування фінансової політики держави, систематизовано досвід формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою.

Економічна сутність державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни полягає у сукупності інституційних засад, форм, механізмів та важелів управління фінансовими процесами на макроекономічному рівні відповідно до визначених пріоритетів суспільного розвитку з метою забезпечення динамічної збалансованості фінансової системи, підвищення дієвості державного регулювання економіки, посилення впливу ендогенних чинників на результативність економічних перетворень. Основні засади формування фінансової політики держави як інструменту суспільного розвитку передбачають застосування ефективних інноваційних підходів до формування державних фінансових ресурсів, підвищення

якісного рівня державного фінансово-економічного регулювання, впливу фінансового механізму на економічне зростання з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, перспективного розвитку економіки, дієвого соціального захисту населення. Узагальнення та систематизація підходів до формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою в умовах економічної рецесії та відновлення економічного зростання сприятиме підвищенню якісного рівня інституційного середовища фінансової системи.

Державна фінансова політика має здійснюватися з урахуванням макроекономічної динаміки, процесів інституційного розвитку з урахуванням глобальних тенденцій структурних перетворень фінансової системи, досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Економічна рецесія внесла суттєві корективи у розробку фінансової політики держави, зумовила зміну підходів щодо ролі державної фінансової політики у забезпеченні умов для макроекономічної стабілізації, відновлення економічного зростання. Для посилення рівня результативності заходів фінансового регулювання необхідним є проведення структурних перетворень економіки, соціальної сфери, зміцнення фінансових інститутів. Вагомого значення набувають питання збільшення обсягу державних інвестицій, що сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень. Співвідношення між складовими системи бюджетного регулювання постійно адаптуються до стадій економічного циклу, пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. За умов економічного спаду для відновлення позитивної динаміки реального валового внутрішнього продукту доцільним є використання механізму державного регулювання у сфері бюджетних видатків. Розміри державного боргу та видатків бюджету на його обслуговування знижують можливості стимулюючого впливу відповідних бюджетних заходів. З огляду на зазначене, механізм регулювання дефіциту бюджету має ґрунтуватись на принципах функціональних фінансів щодо досягнення фінансової стійкості бюджетної системи. Важливим є запровадження інституційних обмежень показників інвестиційної та соціальної складової бюджету, дефіциту бюджету та структури джерел його фінансування. Бюджетна складова суспільного розвитку впливає на якісний рівень та доступність послуг у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, соціального забезпечення населення.

У країнах Європейського Союзу з метою зниження рівня дефіциту бюджету здійснюються заходи щодо підвищення дієвості механізму податкового регулювання. В період економічної рецесії дієвим інструментом фінансового регулювання стало використання цільових, податкових пільг, які стали ваговою складовою програми стимулювання економіки США, Канади, Великобританії, Німеччини, Франції, Австрії. Доцільним є систематизація досвіду реалізації заходів фінансового регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою з метою виявлення можливостей їх практичного впровадження у діяльність вітчизняних інституцій. З метою

протидії наслідкам глобальної економічної рецесії для стабілізації фінансового сектору та підтримки рівня економічної активності підприємств розвинутими країнами було розроблено та реалізовано сукупність заходів бюджетного регулювання стимулюючого характеру. Відповідні заходи координувалися в рамках об'єднаного фінансового плану та передбачали додаткову капіталізацію системних фінансових установ і надання державних гарантій, виділено значні обсяги фінансової підтримки країнам, які зазнали суттєвого розбалансування системи державних фінансів, в тому числі Греції, Ірландії, Іспанії, Португалії. Базовими умовами здійснення такого фінансування є проведення комплексних економічних перетворень та забезпечення збалансованості бюджету. Реалізація зазначеного передбачала проведення компенсаторних заходів податкового регулювання – підняття ставок податків на споживання, майнових податків та податку на доходи фізичних осіб. Зокрема, базова ставка податку на додану вартість в періоді 2011–2018 років збільшилась у представлених країнах в середньому на 3,4 відсоткових пункти, в цілому в країнах Європейського Союзу на 1,8 відсоткових пункти. Вагомим заходами фінансової політики постстабілізаційного періоду стало проведення інституційних змін системи пенсійного забезпечення та державного управління.

В умовах економічних та соціальних перетворень актуалізуються питання розробки методів та інституційних механізмів підвищення ефективності формування і реалізації податкової політики держави. Податки є важливим фінансовим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Від ступеня оптимальності співвідношень складових податкового регулювання залежить рівень та темпи розвитку економіки, стійкість та збалансованість державних фінансів. Фіскальна архітектоніка створює основу для ефективної реалізації податкової політики. Необхідність модернізації податкових механізмів обумовлена суспільною потребою формування дієвої системи розвитку фінансово-економічної системи. Фінансова політика держави як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі. Визначено доцільність підвищення дієвості координації складових фінансово-бюджетної політики. Бюджетна політика є вагомим інструментом економічного зростання, важливим є використання положень інституційної бюджетної архітектоніки у процесі перспективного планування фінансово-економічних показників країни.

Використання інструментів та важелів державної фінансової політики з метою стимулювання розвитку людського капіталу має бути

комплексним з урахуванням впливу сукупності соціальних, економічних та інституційних чинників. Система фінансового забезпечення людського потенціалу має адаптуватися до структурних змін бюджетної, податкової, соціальної політики, інституційної макроекономічної динаміки. Інтенсивний розвиток людського потенціалу потребує своєчасної адаптації до змін соціально-економічного та інституційного середовища, зростає інтегруюча роль публічних фінансів у формуванні інноваційної складової людського потенціалу. Використовуючи відповідні фінансово-бюджетні механізми держава має сприяти розширеному відтворенню суспільства, стимулювання розвитку людського капіталу як вагомого ендогенного інструменту забезпечення економічного зростання.

Другий розділ «Податкове регулювання у системі соціально-економічної політики» присвячений визначенню основних засад податкового регулювання як інструменту формування доходів бюджету, розглянуто податкові механізми у системі макроекономічної політики, визначено інституційну архітектуру як складову податкового регулювання.

Вагомим є формування податкових надходжень, враховуючи динаміку економічних та соціально-демографічних показників, інституційні особливості оподаткування та трансформації механізму адміністрування податків, що надасть можливість підвищити дієвість податкових стимулів економічного розвитку та фіскальну значимість податкових надходжень; визначення особливостей розвитку податкової системи, враховуючи здійснення державної економічної політики, взаємовідносини між платниками податків і фіскальними органами, що сприятиме посиленню інституційної спроможності податкового регулювання та забезпеченню фіскальної рівноваги. Ефективність фіскальної функції податків поєднує критерії рівня податкового навантаження, динаміки якості механізму адміністрування податків, ступеню ухилення від оподаткування, довіри платників до фіскальних органів. Показниками виміру зазначеної категорії є середні ефективні ставки, які розраховуються шляхом співвідношення податкових надходжень до податкової бази, обрахованої відповідно до системи національних рахунків. Значення ефективної ставки податків на споживання зросло з 17,7 відсотка у 2001–2005 роках до 24,3 відсотків у 2016–2020 роках. Основними причинами наведеного є поетапне розширення бази оподаткування, удосконалення порядку бюджетного відшкодування податку на додану вартість, збільшення ставок акцизного податку. Податки є індикатором економічного розвитку країни та одночасно фінансовим інструментом його регулювання.

Податкова політика в частині регулювання податків на капітал є інструментом стимулювання інвестиційної активності. Регулювання податкового навантаження на капітал доцільно здійснювати з використанням граничних податкових ставок у розрізі галузей економіки, що обумовлено механізмом прийняття рішень суб'єктами підприємницької діяльності у сфері

інвестування. Особливістю справляння податку на прибуток є нерівномірність його сплати у розрізі адміністративно-територіальних одиниць, що пов'язано із структурою економіки та розміщенням факторів виробництва, великі платники податків забезпечують понад шістдесят відсотків його надходжень.

Необхідність забезпечення достатньо високих соціальних стандартів за рахунок бюджетного фінансування за скандинавської та західноєвропейської моделі соціально-економічного розвитку країни визначає вагоме значення податкового регулювання у перерозподілі валового внутрішнього продукту через бюджетно-податкову систему. Середнє значення питомої ваги податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті в країнах Європейського Союзу за період 2011–2020 років складає 26,45 відсотка, у тому числі у Данії – 46,38 відсотка, Швеції – 40,56 відсотка, Фінляндії – 30,64 відсотка, Бельгії – 30,58 відсотка. Значно меншим є відповідний показник у Чеській Республіці – 19,85 відсотка, Румунії – 18,48 відсотка, Словаччині – 17,82 відсотка, Литві – 17,24 відсотка.

Фінансова глобалізація та інтеграційні процеси обумовлюють уніфікацію акцизного оподаткування, посилення ролі наднаціонального податкового регулювання. Необхідним є розбудова основних засад формування стратегії акцизного оподаткування, що забезпечить зростання податкових надходжень до бюджету, мінімізує ризики розширення тіньової складової ринків підакцизних товарів. Прогнозованість та послідовність змін податкової політики є її базовими принципами для посилення фіскального потенціалу податку. Доцільним є врахування поведінки споживачів відповідного виду підакцизної продукції у разі підвищення її ціни внаслідок збільшення податкового навантаження.

Важливим і актуальним є розвиток інструментарію системи контролю за обігом підакцизних товарів. Перетворення структури оподаткування пов'язані з розвитком інституту приватної власності, зміною рівня доходів населення, механізму адміністрування податків і зборів, особливостями розвитку вітчизняної економіки. Розбудова податкової системи супроводжується поступальним зростанням фіскальної значимості податків у формуванні доходів зведеного бюджету. Майнове оподаткування є вагомим джерелом формування доходів бюджетів територіальних громад, актуальним є розвиток інституційного механізму його справляння, виваженого розширення податкової бази з метою забезпечення органів місцевого самоврядування належним обсягом фінансового ресурсу для реалізації власних та делегованих повноважень. Вагомим є удосконалення податкової політики в сфері посилення податкового потенціалу місцевих бюджетів, збільшення податкоспроможності територій, враховуючи диференціацію економічного розвитку та розміщення податкової бази в територіальному розрізі. Оптимізація системи управління державними

фінансами обумовлює доцільність підвищення інституційної спроможності податкової системи.

Доцільним є посилення обґрунтованості процесу формування податкових надходжень бюджету, необхідним є забезпечення його динамічності та адаптивності до змін суспільного розвитку. Податковий механізм формування доходів бюджету повинен забезпечувати належний рівень фінансово-бюджетної та соціально-економічної безпеки країни. Сучасний динамічний розвиток країни вимагає виваженого застосування важелів податкової політики, як вагової складової загального механізму державного регулювання на макроекономічному і територіальному рівнях. Реалізація податкової політики через цілеспрямовану зміну податкових механізмів, кількості податків та їх платників, розмірів і видів податкових ставок, податкових пільг, об'єктів та бази оподаткування, порядку обчислення, податкових періодів, строків та порядку подання звітності та сплати податків має забезпечувати регулювання макроекономічного розвитку, соціальних процесів в країні, доходів бюджетів на усіх рівнях бюджетної системи, галузевих пропорцій, інвестиційної активності, економічної поведінки підприємств та домогосподарств.

Важливим є забезпечення розвитку сфери податкової безпеки держави на основі адаптації бази оподаткування відповідно до змін екзогенного та ендогенного середовища, посилення функціональної спроможності податкових органів протидіяти ухиленню від оподаткування. Для подальшого розвитку системи адміністрування податків і зборів доцільно удосконалювати механізми виявлення, оцінки та моніторингу фіскальних ризиків, що дозволить забезпечити упередження виникнення податкового боргу. Вагомим завданням є упорядкування податкових пільг в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів, які сприятимуть становленню інвестиційно-інноваційної моделі економіки, розширення сервісних функцій при здійсненні податкового адміністрування. В умовах трансформації системи державних фінансів доцільним є вдосконалення податкових інституційних механізмів, які відповідають за формування доходів бюджетів усіх рівнів. Бюджет виступає важливим інструментом державного регулювання економіки країни, дієві механізми та інструменти формування його дохідної частини є необхідною умовою ефективної бюджетної політики. Початковий етап становлення механізмів формування дохідної частини зведеного та державного бюджету характеризувався суперечливістю формальних правил податкового регулювання при реалізації податкових відносин, значним рівнем централізації управлінських рішень та недостатньою якістю податкового планування і адміністрування, накопиченням значної податкової заборгованості перед бюджетом, недостатнім рівнем податкової культури, довіри до державних інститутів, кадрового та матеріально-технічного забезпечення процесів адміністрування податкових надходжень.

У третьому розділі «Бюджетна політика як інструмент економічного зростання» обґрунтовано інституційні засади системи формування бюджету, визначено ефективності видатків бюджету в умовах трансформаційної економіки, удосконалено основні засади управління державним боргом та дефіцитом бюджету.

Інституційний підхід до фінансово-бюджетної архітектури як складової економічного зростання ґрунтується на використанні системи адаптивних фіскальних інструментів залежно від стану економічного середовища, ступеня бюджетно-податкової збалансованості, що сприятиме підвищенню рівня результативності функціонування системи управління державними фінансами. Доцільним є забезпечення інституційних обмежень показника дефіциту бюджету, державного боргу до валового внутрішнього продукту, що сприятиме підвищенню рівня боргової безпеки держави, стійкості публічних фінансів. Використання інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни надасть можливість посилити взаємозв'язок результативних показників бюджетних програм та планів діяльності розпорядників бюджетних коштів.

Бюджетна політика відіграє вагомий роль в процесах забезпечення макроекономічної стабільності, яка є необхідною передумовою для підтримки стійкого економічного розвитку країни. Належний рівень обґрунтованості, послідовність та виваженість управлінських рішень державних інститутів у сфері бюджетного регулювання сприяє зростанню рівня зайнятості, пожвавленню ділової активності та підвищенню якості людського капіталу. Дієвість даних заходів посилюється у разі здійснення структурних перетворень в економіці та соціальній сфері. Важливим є проведення збалансованої бюджетної політики, що потребує узгодження соціальних доміант розвитку суспільства з можливостями їх фінансового забезпечення. Економічна рецесія та уповільнення темпів росту реального валового внутрішнього продукту обумовили необхідність реалізації комплексу заходів бюджетної консолідації, спрямованих на зниження показників дефіциту та боргового навантаження на бюджет. Можливості використання короткострокових бюджетних стимулів наразі є обмеженими, що посилює запити суспільства щодо здійснення інституційних змін системи фінансово-бюджетного регулювання. Особливої значущості набувають питання упорядкування бюджетних видатків, підвищення рівня їх ефективності та покращення якості надання суспільних послуг.

Від якості планування бюджетних показників залежить фінансова стійкість системи державних фінансів. Доцільним є актуалізація стратегії управління внутрішнім та зовнішнім державним боргом, формування річних планів заходів щодо його оптимізації у розрізі кварталів з метою зменшення пікових навантажень на державний бюджет. Зростаючі потреби обслуговування боргу та фінансування бюджету потребують формування

збалансованого портфеля запозичень та підвищення рівня ліквідності облігацій внутрішньої державної позики. Разом з тим, достатньо висока питома вага зовнішнього державного боргу в його структурі обумовлює необхідність відповідної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Реалізація зазначеного потребує удосконалення інституційного моделі управління державним сектором економіки, підвищення рівня координації у системі органів державного управління в сфері макроекономічного регулювання.

Бюджетна політика як складова державного регулювання суспільного розвитку є сукупністю фінансових відносин, інституційного забезпечення щодо формування та використання бюджетних коштів, спрямованих на досягнення фінансово-економічної збалансованості, результативності економічних перетворень. Доцільним є удосконалення інституційних засад результативності бюджетної системи, у тому числі формування доходів бюджету з урахуванням виваженої податкової політики, ефективного планування та використання видатків бюджету, регулювання міжбюджетних відносин, управління державним боргом виходячи з циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів, що сприятиме підвищенню динамічної збалансованості бюджету як вагомому інструменту розвитку соціально-економічних відносин країни. Бюджетне регулювання виступає як сукупність механізмів, що координують фінансові взаємозв'язки щодо формування та використання бюджетних коштів. Основним завданням фінансового, у тому числі бюджетного регулювання, є забезпечення виконання завдань соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць, однак при цьому важливою є підтримка передусім запасу стійкості бюджетної системи. Механізм реалізації бюджетної політики має інтегруватися в єдину систему державного регулювання економіки.

На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин існує необхідність в удосконаленні системи управління бюджетними видатками з метою зростання якості надання державних послуг, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та посилення результативності впливу бюджетної політики на динаміку суспільного розвитку. Видатки бюджету здійснюють вагомий вплив як на розвиток відповідних галузей і економіки в цілому, так і на рівень соціального розвитку держави. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання ефективного розподілу обмежених бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку шляхом забезпечення відповідності обсягу і структури видатків бюджету визначеним стратегічним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни. З метою підвищення результативності бюджетних видатків при вирішенні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни потребують поглиблення дослідження питання довгострокового прогнозування видатків бюджету, принципів середньострокового планування бюджетних видатків на

засадах програмно-цільового методу та їх впровадження у діяльність розпорядників бюджетних коштів.

Обґрунтованість, виваженість та послідовність бюджетної політики у сфері управління державним боргом, дефіцитом бюджету, значною мірою, визначає рівень її ефективності. Динаміка первинного дефіциту бюджету є вагомим показником оцінки збалансованості бюджетної політики, оскільки в умовах девальвації національної валюти та зростання ставок дохідності за борговими цінними паперами збільшуються видатки бюджету на обслуговування державного боргу, що впливає на показник бюджетного дефіциту. Вагомими є фінансові заходи стимулюючого та стабілізуючого характеру, регулювання бюджетного дефіциту, проведення реструктуризації державного боргу у період проведення трансформаційних перетворень економіки.

Розвиток інституційних засад бюджетного процесу сприяє підвищенню рівня бюджетної результативності та адаптивності бюджетного планування до сучасних соціально-економічних умов. Важливим є підвищення рівня якості розробки та реалізації державних цільових програм, що надасть змогу посилити дієвість впливу бюджетних механізмів на економічні та соціальні процеси. Необхідним є мінімізація кількості бюджетних програм, які не відносяться до основних функцій та завдань головного розпорядника коштів, удосконалення порядку їх звітування про виконання планів діяльності на середньостроковий період. При формуванні видаткової частини бюджету слід використовувати інструменти моніторингу та оцінки ефективності відповідних видатків бюджету. На основі одержаних результатів оцінювання будуть здійснюватися коригування бюджетних програм та прийматися рішення щодо виділення бюджетних коштів у наступних за плановим періодах. Доцільним є упорядкування переліку результативних показників для учасників бюджетного процесу, оновлення критеріїв виконання бюджетних програм.

Четвертий розділ «Державне фінансове забезпечення суспільного розвитку» присвячений розгляду державної фінансової політики забезпечення економічного розвитку країни, розкрито фінансове забезпечення розвитку людського потенціалу, фінансове забезпечення соціального розвитку суспільства.

Основні засади формування та реалізації основних напрямів фінансового забезпечення соціального розвитку країни базуються на сукупності суспільно-економічних відносин з урахуванням розвитку інституційної архітектури, фіскальної ефективності фінансово-бюджетної системи, що надасть можливість підвищення рівня добробуту громадян, динамічної макроекономічної рівноваги, ступеня збалансованості бюджетно-податкового середовища. Формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери передбачають використання відповідних

фінансових інструментів відтворювального та стимулюючого характеру у системі державного регулювання. Доцільним є розвиток фінансового механізму соціального забезпечення, соціальної відповідальності, справедливості економічних відносин; підвищення базових державних соціальних стандартів і гарантій з дотриманням принципів системності, транспарентності, результативності. Доцільним є розробка концептуальних засад формування та реалізації стратегічних напрямів державної фінансової політики соціального розвитку, посилення дієвості фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективності використання державних видатків, інституційних засад розвитку бюджетної політики суспільного розвитку, удосконалення механізму формування бюджетів державних цільових фондів соціального спрямування. Необхідним є ефективне використання публічних фінансів з врахуванням динамічних змін інституційного середовища та структурних трансформацій економіки. Держава має застосовувати системний підхід щодо розробки та фінансування цільових програм, спрямованих на стимулювання людського капіталу та розбудови соціальної інфраструктури.

Інституційні перетворення в економіці та соціальній сфері потребують посилення дієвості фінансової політики країни, спрямованої на реалізацію пріоритетів соціального розвитку, використання ефективних фінансово-економічних механізмів, формування сприятливого інституційного середовища, зміцнення інститутів соціальної відповідальності та партнерства. Важливим є обґрунтування концептуальних положень координації інструментарію державної фінансової політики з цілями і завданнями соціальної політики з урахуванням економічної циклічності та стану інституційного середовища. Адаптивність державної фінансової політики є необхідною умовою підвищення її дієвості у системі забезпечення суспільного розвитку. З метою підвищення результативності економічних перетворень доцільним є вдосконалення діяльності фінансових інститутів, які прискорюють темпи відтворення продуктивних сил. Пріоритетними напрямами державної фінансової політики розвитку людського потенціалу мають стати формування ієрархічної системи державних цільових соціальних програм, розбудова інституційної складової фінансування освіти, науки, охорони здоров'я, підвищення дієвості застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, посилення дієвості взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, удосконалення системи пенсійного забезпечення. Важливим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку людського потенціалу в забезпеченні процесів економічного зростання.

Державна фінансова політика як складова системи фінансового забезпечення суспільного розвитку ґрунтується на збалансуванні інтересів держави, місцевого самоврядування і економічних суб'єктів, сукупності динамічних інституційних взаємовідносин у сфері формування і розподілу

фінансових ресурсів для підвищення базових державних соціальних стандартів і гарантій, стимулювання розвитку людського потенціалу, збільшення рівня зайнятості, посилення демографічної стійкості, активізації темпів соціально орієнтованого економічного зростання із дотриманням принципів системності, адаптивності, ефективності, результативності, відкритості. Методи та інструменти державної фінансової політики важливо застосовувати як взаємопов'язану адаптивно-динамічну систему, що сприятиме оптимізації структури державних фінансових ресурсів, вирішенню комплексу макроекономічних завдань, стабілізації, економічному зростанню та соціальному розвитку.

Для реалізації ефективної бюджетної політики соціального розвитку в країні вагоме значення має формування видатків бюджету. У залежності від цілей і завдань бюджетної політики на певному етапі розвитку суспільства бюджет виступає інструментом, здатним регулювати, забезпечувати, стимулювати соціальний і економічний розвиток. Видатки бюджету як інструмент бюджетної політики займають основне місце у фінансуванні соціального захисту та соціального забезпечення, розвитку освіти, науки, культури, охорони здоров'я. Склад та структура видаткової частини державного та місцевих бюджетів значним чином впливає на динаміку реалізації соціальних цілей і завдань. Динаміка структури видатків соціального спрямування зведеного та державного бюджету за період 2001–2020 років свідчить, що на соціальні видатки спрямовується в середньому 54,7 відсотка видатків зведеного бюджету та 39,5 відсотка видатків державного бюджету. Протягом 2013–2015 років мала місце тенденція зменшення частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, освіту, духовний та фізичний розвиток у структурі видатків державного бюджету. З 2016 року частка таких видатків почала зростати за рахунок збільшення трансфертів пенсійному фонду та фінансування програми житлових субсидій на комунальні послуги для населення. У структурі видатків місцевих бюджетів видатки соціального спрямування за 2001–2020 роки в середньому становлять 76,8 відсотка. Необхідним є підвищення ефективності використання коштів бюджету та реалізацію виваженого підходу до визначення соціальних пріоритетів бюджетної політики.

Інституційний підхід передбачає ідентифікацію державної фінансової політики як інституту подальшого розвитку фінансово-економічних взаємовідносин стосовно розподілу суспільного продукту для забезпечення державних гарантій, формування і дотримання базових державних соціальних стандартів, створення умов і стимулів відтворення, розвитку і реалізації людського потенціалу, стимулювання інвестицій у розвиток інфраструктури соціальної сфери, сприяння зайнятості, створення нових робочих місць, стимулювання ендogenous соціально спрямованого економічного зростання. Структурні складові державної фінансової політики

потребують узгодження в процесі суспільного розвитку з врахуванням адаптивної інституційної архітектоники із цілями і завданнями соціальної політики. Державна фінансова політика має створювати інституційні умови функціонування фінансової моделі у суспільстві, що ґрунтується на правилах, нормах, інституціях, які у сукупності призначені цілеспрямовано формувати механізм активного впливу на економічне зростання як підґрунтя соціального розвитку, сприяти підвищенню якості життя населення. Адаптація державної фінансової політики до ендегенних умов та глобальних викликів, які впливають на національні рішення, значною мірою пов'язана зі зміною інституційного середовища суспільства.

У п'ятому розділі «Основні напрями державної фінансової політики у системі соціально-економічного розвитку країни» розглянуто бюджетну політику соціально-економічного розвитку країни, визначено напрями розвитку системи податкового регулювання в умовах трансформації економіки, обґрунтовано державну фінансову політику країни в умовах глобалізації економіки.

Важливим є формування фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням циклічності економіки, що надасть можливість підвищити результативність фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Виходячи з фінансової глобалізації доцільним є посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище, уніфікації фінансових механізмів економічного розвитку. Пріоритетні напрями фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням економічної циклічності спрямовані на забезпечення збалансованості бюджетної системи та посилення адаптивної ефективності бюджетно-податкової політики у системі економічного розвитку.

Розвиток суспільства на даному етапі вимагає використання бюджетної політики як дійового інструменту державного регулювання економічних та соціальних відносин. Важливим є визначення пріоритетів бюджетної політики, у тому числі на середньострокову перспективу виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни, удосконалення державного регулювання у сфері формування доходів бюджету, планування та використання видатків бюджету, міжбюджетних відносин, що підвищить рівень ефективності функціонування бюджетної системи та дієвість економічних перетворень. Посилення інституційної спроможності фінансових органів управління, підвищення рівня прозорості їх діяльності сприятиме зростанню ефективності державної фінансової політики. Фінансова політика держави для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення системи прогнозування фінансово-бюджетних показників. Пріоритетними напрямками фінансової політики держави на середньострокову перспективу мають стати

вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, посилення взаємозв'язку фінансово-бюджетного механізму із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості.

Таблиця 1

Бюджетна політика економічного зростання на 2022–2031 роки

	<i>відсотки</i>			
	2022–2024	2025–2027	2028–2031	2022–2031
Приріст реального валового внутрішнього продукту	3,4	3,6	3,5	3,5
Індекс споживчих цін	6,5	5,8	5,2	5,8
Питома вага доходів зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті	32,35	32,24	32,08	32,21
Питома вага видатків зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті	34,48	34,29	34,02	34,24
Питома вага дефіциту бюджету у валовому внутрішньому продукті	2,13	2,05	1,94	2,03

Бюджетна політика є вагомим інструментом економічного зростання, важливим є використання положень інституційної бюджетної архітектури у процесі перспективного планування фінансово-економічних показників країни. При здійсненні середньострокового планування на 2022–2031 роки приросту реального валового внутрішнього продукту на 3,5 відсотка, індексу споживчих цін – 5,8 відсотка питома вага доходів зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті складатиме 32,21 відсотка, питома вага видатків зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті – 34,24 відсотка, питома вага дефіциту бюджету у валовому внутрішньому продукті – 2,03 відсотка.

Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики країни є посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення, зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Ефективність функціонування податкової системи певною мірою визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. Вагомим завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування

податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави. Бюджетна політика як складова суспільно-економічних відносин полягає у сукупності відповідних форм взаємозалежностей та взаємовпливів інституційних компонентів бюджетного простору та економічного середовища у процесі формування бюджету та використання бюджетних коштів для досягнення стратегічних цілей та основних завдань розвитку суспільства. Використання адаптивного бюджетного механізму з врахуванням динамічної збалансованості фінансових, економічних, соціальних взаємовідносин, основних положень бюджетної архітекτονіки, циклічності економічного розвитку, стану державних фінансів спрямоване на забезпечення адекватності регулятивних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища, застосування прозорої та виваженої системи управління державними та муніципальними фінансами, державним боргом з метою довгострокового розвитку національної економіки. Розробка та реалізація податкової політики має здійснюватися з урахуванням підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зростання економічної активності суб'єктів господарювання, збільшення позитивного впливу ендогенних та екзогенних факторів на процеси суспільного відтворення. Розвиток інституційної архітекτονіки податкового регулювання має забезпечити відповідність податкової системи вимогам стратегічних завдань економічного і соціального розвитку країни.

Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів доцільним є оновлення методології моніторингу та оцінки ефективності бюджетних програм. Виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни вимагає вдосконалення структури системи державного фінансового контролю, посилення взаємозв'язків між складовими системи управління державними фінансами. Доцільним є подальший розвиток відповідних механізмів та інструментів державного фінансового аудиту в умовах трансформації фінансово-економічної системи.

Результативність державної фінансової політики у системі забезпечення соціального розвитку значною мірою залежить від врахування домінуючих факторів, що впливають на дієвість її інструментів, підвищення конкурентоспроможності людського капіталу, розвитку соціальної сфери. Ідентифікація факторів впливу на формування та реалізацію державної фінансової політики соціального розвитку важлива для врахування їх значимості на відповідному етапі формування цілей і завдань, підвищення дієвості фінансових інструментів, їх впливу на соціальний розвиток у середньостроковій перспективі. Серед факторів, які впливають на формування якості життя населення у певній країні та впливають на використання механізмів, інструментів, важелів державної фінансової політики, визначено рівень розвитку матеріального виробництва і сфери послуг; рівень і структура споживання; зростання споживчих цін; рівень

доходів та податки; економічний та фінансовий потенціал країни та територій; розвиток бюджетної децентралізації та самостійність місцевих бюджетів; можливості залучення коштів міжнародних фінансових організацій для реалізації соціальних програм; демографічна стійкість; екологічна ситуація; розвиток інституційного середовища суспільства.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретико-методологічних засад формування фінансової політики держави як складова соціально-економічного розвитку країни зроблені наступні висновки:

1. Державна фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення своєчасної адаптації фінансових механізмів до динамічних змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища. Система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб суспільства. Важливим є реалізація виваженої, послідовної та системної фінансової політики використовуючи бюджетні, податкові інструменти та важелі.

2. Податкова політика як складова системи формування доходів бюджету перебуває під впливом економічних трансформацій і адаптується до макроекономічних умов. Рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетні доходи залежить від обсягу й ступеню пріоритетності завдань і функцій публічних інститутів, обраної моделі розвитку та соціальної політики. Важливим є зростання ефективності управління структурою податкових надходжень бюджету. Підходи до формування бюджетних доходів за рахунок податкових надходжень мають забезпечувати відповідні можливості для вдосконалення податкового адміністрування, посилення фінансової стабільності та створення сприятливих умов для економічного розвитку. На формування податкових надходжень діє низка складових фіскальної політики, зокрема рівень податкових ставок, база оподаткування, податкові пільги, адміністрування податків, макроекономічні фактори: економічний стан, структура економіки; фонд оплати праці, фінансові результати діяльності підприємств.

3. Система податкового регулювання забезпечує формування податкових надходжень для виконання державними та місцевими владними інституціями відповідних функціональних повноважень та завдань, здійснює суттєвий вплив на інвестиційне середовище в країні, економічну активність. Адміністрування податків має удосконалюватись в напрямку створення необхідних можливостей для покращення обслуговування платників податків, тобто на засадах простоти, мінімізації часових затрат на справляння податків. Для підвищення дієвості та

результативності впливу податкової політики на економічний розвиток доцільно розвивати важелі податкового стимулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності. Доцільним є забезпечення принципу інституційної стабільності податкового простору, що є важливою умовою перспективного планування діяльності інвесторів.

4. Трансформація бюджетно-податкових відносин створила передумови для посилення фінансової спроможності адміністративно-територіальних одиниць. Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є податкові надходження, питома вага яких становила понад сорок відсотків за останні десять років. Найбільшим за фіскальною значимістю є податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого розподіляються між рівнями бюджетної системи. До пріоритетних напрямів зміцнення фінансової спроможності місцевих бюджетів належать підвищення якісного рівня методологічних засад прогнозування і планування податкових надходжень, розвитку фінансових інститутів, адміністрування податків.

5. Бюджетна політика є одним з дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації економічного зростання. Використання інструментів та важелів бюджетної політики щодо підтримки системних перетворень фінансової складової суспільного розвитку має здійснюватися з урахуванням впливу сукупності економічних, інституційних та соціальних факторів. Результативність бюджетного регулювання залежить від рівня наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, моделі соціально-економічного розвитку держави. В умовах економічних перетворень доцільним є пошук оптимального співвідношення між макроекономічними показниками та часткою валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджетну систему, ступеню її децентралізації та підвищення якісного рівня розвитку бюджетних інститутів.

6. Динаміка суспільного розвитку обумовлює необхідність посилення дієвості фінансового забезпечення людського потенціалу, виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей соціальної сфери та удосконалення її інфраструктури. Фінансова політика країни має формувати сприятливі умови для підвищення якісного рівня і доступності послуг медичного обслуговування, освіти, науки, соціального захисту та соціального забезпечення. Відповідний ступінь розвитку інтелектуальної та соціальної складової людського потенціалу, технологічних укладів економіки, ринкових та державних інститутів і макроекономічна стабільність є необхідними передумовами для забезпечення економічного зростання. З огляду на зазначене, система державного фінансового регулювання людського потенціалу потребує постійного удосконалення з урахуванням прогресивних методів, адаптації до внутрішніх та зовнішніх економічних чинників в умовах інституційних перетворень економіки.

7. З метою подальшого розвитку системи прогнозування бюджетних показників доцільно враховувати низку динамічних взаємозв'язків між складовими бюджетної архітектури у процесі перерозподілу валового внутрішнього продукту. Доцільним є удосконалення інституційного середовища та інструментарію бюджетного перспективного планування, що спрямовано на посилення результативності фінансово-бюджетної політики. Прогноз видаткової частини бюджету на середньостроковий період має ґрунтуватись на основі макроекономічних показників, забезпечення бюджетної збалансованості, державних програм економічного та соціального розвитку країни.

8. Інститут податкового регулювання повинен бути вагомим інструментом підтримки макроекономічної стабільності. Для підвищення ефективності та дієвості податкової політики, важливим завданням є здійснення дієвого реагування на зміни макроекономічної ситуації, врахування впливу економічної циклічності. Доцільним є забезпечення відповідних інституційно-динамічних співвідношень між обсягами реального валового внутрішнього продукту та податковими надходженнями до бюджетів усіх рівнів. Важливим є у певній мірі адаптування податкового регулювання до стадій економічного циклу, використання інструментів фіскального стимулювання та компенсаторних заходів податкової політики відповідно до тенденцій соціально-економічного розвитку країни.

9. Фінансова глобалізація посилює доцільність міждержавної кооперації у сфері реалізації податкової політики, уніфікації податкових механізмів фіскального регулювання економічного розвитку. Важливим є підвищення інституційної спроможності вітчизняної системи податкового регулювання за рахунок зниження рівня мінімізації податкових зобов'язань, покращення транспарентності в сфері оподаткування, посилення міжнародної співпраці по налагодженню інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності фіскальних органів, здійснення системного моніторингу податкових ризиків. Доцільним є удосконалення правил трансферного ціноутворення, розширення бази оподаткування на загальнодержавному та місцевому рівнях, покращення електронних сервісів взаємодії фіскальних органів і платників податків.

10. Фінансово-бюджетна політика повинна враховувати низку завдань, які стоять на певному етапі розвитку суспільних відносин, що обумовлює необхідність поглиблення методологічних засад її формування. За умов рецесії та фінансової нестабільності держава відіграє вагомую роль у забезпеченні відновлення економічного зростання шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення видатків бюджету на розвиток людського капіталу, модернізацію інноваційної та соціальної інфраструктури. Доцільним є стимулювання інвестиційного й споживчого попиту за рахунок активізації фінансової складової суспільного розвитку з урахуванням часових лагів і ступеню дієвості відповідних економічних заходів.

11. Розвиток суспільних відносин потребує поглиблення досліджень щодо впливу бюджетних видатків на динаміку соціально-економічних процесів, посилення дієвості використання видатків бюджету в якості ефективного інструменту регулювання економічного розвитку країни, підвищення якісного рівня бюджетного прогнозування і планування видатків бюджету, результативності бюджетної політики. Основним завданням при формуванні видаткової частини бюджету є обґрунтоване регулювання її обсягу та структури з метою досягнення стратегічних пріоритетів суспільного розвитку.

12. Бюджетно-податкова політика має сприяти розвитку інституційних секторів економіки, підвищенню рівня фінансової стійкості системи державних фінансів. Пріоритетними напрямками бюджетної політики країни є посилення відкритості та публічності розміщення державних замовлень, оптимізація системи органів державного управління та об'єктів соціальної інфраструктури, підвищення дієвості системи соціального захисту населення, зниження вагових показників видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є методологічне вдосконалення механізму середньострокового прогнозування показників надходжень податків та зборів до державного і місцевих бюджетів.

13. Перспективне бюджетне планування і прогнозування є складовою стратегічного планування у межах якої здійснюється сукупність заходів у частині формування, регулювання, контролю та моніторингу бюджетних показників. В умовах удосконалення бюджетного процесу, доцільним є поліпшення інституційного середовища та системи прогнозування доходної та видаткової частини бюджету. Індикативні прогнозні показники за бюджетними програмами мають формуватися з урахуванням пріоритетів державної політики у певних галузях. Розробка показників фінансування бюджетної програми має ґрунтуватись на прогнозних показниках бюджету на плановий та наступні два за плановим бюджетні періоди.

14. Бюджетна політика є вагомим інструментом економічного зростання, важливим є використання положень інституційної бюджетної архітекτονіки у процесі перспективного планування фінансово-економічних показників країни. При здійсненні середньострокового планування на 2022–2031 роки приросту реального валового внутрішнього продукту на 3,5 відсотка, індексу споживчих цін – 5,8 відсотка питома вага доходів зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті складатиме 32,21 відсотка, питома вага видатків зведеного бюджету у валовому внутрішньому продукті – 34,24 відсотка, питома вага дефіциту бюджету у валовому внутрішньому продукті – 2,03 відсотка.

15. Фінансова політика держави є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації державної фінансової політики є удосконалення системи публічних

фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання. Результативність економічних перетворень, значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на соціально-економічний розвиток країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

монографії, розділи у колективних працях:

1. Коровій В.В. Теоретико-методологічні засади формування бюджетно-податкової політики. Розвиток системи міжбюджетних відносин. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / за ред. І.Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. Розділ 1, підрозділ 3.3. С. 9–91, С. 207–228. (7,5 друк. арк.)
2. Chugunov I., Koroviy V. Fiscal policy in the system of society development. Theoretical and scientific approaches to the problems of modern economy: monograph. Primedia eLaunch. Boston, USA. 2020. pp.139–160. (1,4 друк. арк.)
3. Коровій В.В. Державна фінансова політика: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 372 с. (19,3 друк. арк.)

у наукових фахових виданнях:

4. Коровій В.В. Бюджет територіальної громади як основа місцевих фінансів. *Бізнес Інформ*. 2018. №12. С. 399–405. (0,5 друк. арк.)
5. Коровій В.В. Податкова політика у системі економічного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 20–26. (0,5 друк. арк.)
6. Коровій В.В. Державне фінансове регулювання в умовах економічних перетворень. *Агросвіт*. 2019. № 16. С. 35–43. (0,6 друк. арк.)
7. Коровій В.В. Економічна сутність бюджетних відносин. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 40–45. (0,4 друк. арк.)
8. Коровій В.В. Основні інструменти монетарної політики держави. *Бізнес Інформ*. 2019. № 9. С. 230–238. (0,6 друк. арк.)

9. Коровій В.В. Податкова політика як складова системи формування доходів бюджету. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2019. № 43. С.152–160. (0,6 друк. арк.)

10. Коровій В.В. Бюджет у системі соціально-економічного розвитку країни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 54–60. (0,5 друк. арк.)

11. Коровій В.В. Податкова політика країни в умовах глобалізації економіки. *Проблеми економіки*. 2019. № 4. С.179–185. (0,5 друк. арк.)

12. Коровій В.В. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 328–336. (0,6 друк. арк.)

13. Chugunov I., Makohon V., Koroviy V. Formation of budget expenditure in the system of fiscal regulation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol.6. N.2. pp.100-107. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-2-100-107> [Міжнародна наукометрична база *Web of Science*]. (0,5 друк. арк., особистий внесок – 0,2 друк. арк.)

14. Chugunov I.Y., Koroviy V.V. Formation of financial policy of the state as a component of social development. *Sciences of Europe*. Praha, Czech Republic. 2020. Vol. 3. N. 54. pp. 12–18. (0,5 друк. арк.)

15. Коровій В.В. Грошово-кредитна політика в умовах економічних перетворень. *Проблеми економіки*. 2020. № 3. С. 167–175. (0,6 друк. арк.)

16. Коровій В.В. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 50–54. (0,4 друк. арк.)

17. Коровій В.В. Податкове регулювання соціально-економічного розвитку. *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. 2020. № 47. С. 147–155. (0,6 друк. арк.)

18. Коровій В.В. Фінансово-бюджетний механізм у системі економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua> (0,5 друк. арк.)

19. Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V., Kaneva T., Nikitishin A. Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. № 10(1), pp. 42–52. [Міжнародна наукометрична база *SCOPUS*]. (0,8 друк. арк., особистий внесок – 0,2 друк. арк.)

20. Chugunov I., Pasichnyi M., Kaneva T., Nepytyaliuk A., Koroviy V. The Influence of Inflation Targeting on Economic Growth in the OECD and Developing Countries. *Montenegrin Journal of Economics*, 2021. № 17(2), pp. 173–186. [Міжнародна наукометрична база *SCOPUS*]. (0,9 друк. арк., особистий внесок – 0,2 друк. арк.)

21. Коровій В.В. Система податкового регулювання в умовах трансформаційної економіки. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 359–364. (0,4 друк. арк.)

22. Коровій В.В. Основні напрями державної фінансової політики. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 51–57. (0,5 друк. арк.)

інших виданнях:

23. Коровій В.В. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування. *Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 28–29 вересня 2018 р.). Одеса: ОНУ, 2018. С. 241-244. (0,3 друк. арк.)

24. Коровій В.В. Формування бюджетів місцевого самоврядування. *Економічне зростання та конкурентоспроможність національного господарства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–20 жовтня 2018 р.). Київ : ТНУ, 2018. С. 97–100. (0,3 друк. арк.)

25. Коровій В.В. Фінансове регулювання місцевих бюджетів у зарубіжних країнах. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, менеджменту, фінансів та права*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 26 січня 2019 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч.7. С. 22–24. (0,2 друк. арк.)

26. Коровій В.В. Теоретико-методологічні засади бюджетного планування. *Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–11 квітня 2019 р.). Київ: КНТЕУ, 2019. С.50–52. (0,2 друк. арк.)

27. Коровій В.В. Фіскальна результативність податку на додану вартість. *Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 5 жовтня 2019 р.). Київ: ТНУ, 2019. С. 111–114. (0,3 друк. арк.)

28. Коровій В.В. Бюджет як інструмент економічного розвитку. *Теорія і практика управління розвитком економіки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 10 жовтня 2019 р.). Київ: «ВІПО», 2019. С. 177–180. (0,3 друк. арк.)

29. Коровій В.В. Фінансова політика держави в умовах трансформації економіки. *Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 19 жовтня 2019 р.). Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. С. 69–72. (0,3 друк. арк.)

30.Коровій В.В. Бюджетна складова економічних перетворень. *Економіка, облік, фінанси та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Полтава, 24 жовтня 2019 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч.4. С. 22–23. (0,1 друк. арк.)

31.Коровій В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку. *Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27–28 листопада 2019 р.). Миколаїв: МНАУ, 2019. С. 24–25. (0,1 друк. арк.)

32.Коровій В.В. Фінансове забезпечення економічного розвитку країни. *Стратегії, проблеми та розвиток економічних систем в умовах глобальної нестабільності*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 12 березня 2020 р.). Миколаїв: ММІРЛ, 2020. С. 86–90. (0,3 друк. арк.)

33.Коровій В.В. Розвиток інституційних засад фінансової системи країни. *Євроінтеграційна перспектива та інвестиційний потенціал економіки: теорія та практика*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 березня 2020 р.). Одеса: ОНУ, 2020. С. 69–73. (0,3 друк. арк.)

34.Коровій В.В. Податкове регулювання інноваційного розвитку економіки. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 26 березня 2020 р.). Ірпінь: УДФСУ, 2020. С. 207–209. (0,2 друк. арк.)

35.Коровій В.В. Фінансова складова розвитку людського потенціалу. *Фундаментальні та прикладні наукові дослідження: актуальні питання, досягнення та інновації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бердянськ, 27 березня 2020 р.). Бердянськ: БДПУ, 2020. С. 58–60. (0,2 друк. арк.)

36.Коровій В.В. Фінансова політика соціального забезпечення. *Фінансова політика як складова економічного розвитку*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 квітня 2020 р.). Київ: КНТЕУ, 2020. С.158–161. (0,3 друк. арк.)

37.Chugunov I., Koroviy V. State financial policy of socio-economic development of the country. *Actual problems of science and practice*. Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference. Stockholm, Sweden 2020. pp. 43–46. (0,3 друк. арк.)

38.Chugunov I., Koroviy V. Fiscal regulation in the conditions of social and economic transformations. *Scientific basis of solving of the modern tasks*. Abstracts of XIX International Scientific and Practical Conference. Frankfurt am Main, Germany 2020. pp. 26–30. (0,3 друк. арк.)

39. Коровій В.В. Фінансові ресурси держави у системі економічного розвитку. *Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Дніпро, 25 квітня 2020 р.). Дніпро: ПДАБА, 2020. С. 136–139. (0,3 друк. арк.)

40. Коровій В.В. Бюджетно-податкова політика в умовах економічних перетворень. *Тенденції розвитку економіки у 2020 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м.Одеса, 12 грудня 2020 р.). Одеса: ОНУ, 2020. С. 104–107. (0,3 друк. арк.)

41. Коровій В.В. Фінансово-бюджетне забезпечення економічного зростання. *Фінансова система України як складова інституційних перетворень економіки*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 квітня 2021 р.). Київ: КНТЕУ, 2021. С.50–53. (0,3 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Коровій В.В. Фінансова політика держави як складова соціально-економічного розвитку країни. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, 2021.

Розкрито економічну сутність державної фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни в якості сукупності інституційних засад, форм, механізмів та важелів управління фінансовими процесами на макроекономічному рівні відповідно до визначених пріоритетів суспільного розвитку з метою забезпечення динамічної збалансованості фінансової системи, підвищення дієвості державного регулювання економіки, посилення впливу ендогенних чинників на результативність економічних перетворень. Обґрунтовано основні засади формування фінансової політики держави як інструменту суспільного розвитку, що передбачає застосування ефективних інноваційних підходів до формування державних фінансових ресурсів, підвищення якісного рівня державного фінансово-економічного регулювання, впливу фінансового механізму на економічне зростання з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, перспективного розвитку економіки, дієвого соціального захисту населення. Систематизовано підходи до формування та реалізації державної фінансової політики у країнах з розвинутою і трансформаційною економікою в умовах економічної рецесії та відновлення економічного зростання.

Визначено інституційний підхід до фінансово-бюджетної архітектоніки як складової економічного зростання, який ґрунтується на використанні системи адаптивних фіскальних інструментів залежно від стану економічного середовища, ступеня бюджетно-податкової збалансованості, що сприятиме підвищенню рівня результативності функціонування системи управління державними фінансами. Розроблено концептуальні засади формування та реалізації основних напрямів фінансового забезпечення соціального розвитку країни, що базуються на сукупності суспільно-економічних відносин з урахуванням розвитку інституційної архітектоніки, фіскальної ефективності фінансово-бюджетної системи, що надасть можливість підвищення рівня добробуту громадян, динамічної макроекономічної рівноваги, ступеня збалансованості бюджетно-податкового середовища.

Удосконалено підходи до формування податкових надходжень, враховуючи динаміку економічних та соціально-демографічних показників, інституційні особливості оподаткування та трансформації механізму адміністрування податків; положення щодо визначення особливостей розвитку податкової системи, враховуючи здійснення державної економічної політики, взаємовідносини між платниками податків і фіскальними органами; основні засади щодо формування фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням циклічності економіки; підходи щодо забезпечення інституційних обмежень показника дефіциту бюджету, державного боргу до валового внутрішнього продукту; положення щодо фінансової глобалізації з урахуванням доцільності посилення міжнародних економічних відносин у сфері податкової, бюджетної, боргової політики, інтеграції країни в світове фінансове середовище, уніфікації фінансових механізмів економічного розвитку.

Дістало подальшого розвитку положення до формування системи фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу в умовах інституційних перетворень економіки та соціальної сфери; підходи до фінансового механізму соціального забезпечення, соціальної відповідальності, справедливості економічних відносин; положення щодо інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни; підходи до пріоритетних напрямів фінансової політики держави на середньострокову перспективу з урахуванням економічної циклічності.

Ключові слова: фінансова політика держави, фінансові механізми, бюджетна політика, формування доходів бюджету, ефективність видатків бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, податкове регулювання, соціально-економічний розвиток країни.

ANNOTATION**Koroviy V.V. Financial policy of the state as a component of socio-economic development of the country. – Manuscript.**

The dissertation for gaining a scientific degree of the Doctor of Economic Sciences in the specialty 08.00.08 – Money, Finance, and Credit. – Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2021.

The economic essence of public financial policy as a component of socio-economic development of the country as a set of institutional principles, forms, mechanisms and levers for managing financial processes at the macroeconomic level in accordance with identified priorities of social development to ensure dynamic balance of the financial system strengthening the influence of endogenous factors on the effectiveness of economic transformations. The basic principles of forming the financial policy of the state as an instrument of social development are substantiated, which provides for the application of effective innovative approaches to the formation of state financial resources, improving the quality of state financial and economic regulation, the impact of the financial mechanism on economic growth, effective social protection. Systematized approaches to the formation and implementation of public financial policy in countries with developed and transformational economies in conditions of economic recession and recovery of economic growth instruments depending on the state of the economic environment, the degree of fiscal balance, which will increase the level of effectiveness of the public financial management system. Conceptual bases of formation and realization of the basic directions of financial maintenance of social development of the country based on set of social and economic relations taking into account development of institutional architecture, fiscal efficiency of financial and budgetary system that will give the chance of increase of well-being of citizens, dynamic macroeconomic. budget and tax environment.

Improved approaches to the formation of tax revenues, taking into account the dynamics of economic and socio-demographic indicators, institutional features of taxation and the transformation of the mechanism of tax administration; provisions for determining the peculiarities of the development of the tax system, taking into account the implementation of state economic policy, the relationship between taxpayers and fiscal authorities; basic principles for the formation of financial policy of the state in the medium term, taking into account the cyclical nature of the economy; approaches to ensuring institutional constraints on the budget deficit, public debt to gross domestic product; provisions on financial globalization, taking into account the feasibility of strengthening international economic relations in the field of tax, budget, debt policy, integration of the country into the global financial environment, unification of financial mechanisms of economic development. In the conditions of institutional transformations of economy and social sphere; approaches to the financial mechanism of social security, social responsibility, justice of economic

relations; provisions on the institutional basis for the formation of budget expenditures as an adaptive mechanism in the system of regulation of socio-economic development of the country; approaches to the priority directions of the state financial policy for the medium term, taking into account economic cyclicity.

Keywords: financial policy of the state, financial mechanisms, budget policy, formation of budget revenues, efficiency of budget expenditures, budget deficit, public debt, tax regulation, socio-economic development of the country.

КОРОВІЙ ВАЛЕРІЙ ВІКТОРОВИЧ

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,9. Тираж 100 пр. Зам. 292.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна, 02156